אִילֵימָא – אם נאמר שדין זה הוא בשיטת **רַבִּי טַרְפוֹן**, שבדבריו סיימה משנתינו את הדין הקודם, ולכן אמר רבי יהודה שאם חזר לאחוריו אותו אדם, אף אחד מהנודרים אינו נזיר, קשה, האם כשלא חזר לאחוריו **מִי הֲוֵי נָזִיר** – האם הוא נזיר, הלא **בֵּינָן דְּבִשְׁעָתָא דְּקָא נָזַר** – כיון שבשעה שקיבל את הנזירות, **לֹא יָדַע** הנודר בבירור **אִי** האדם הבא כנגדה **פְּלוֹנִי הוּא, וְאִי לֹא** - או לא, **מִי חָלָה עָלֶיהָ** – האם חלה עליו הַנְּזִירוּת, **וְהָתְנֵיָא** – והלא שנינו בברייתא, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי טַרְפוֹן, אֵין אַף אֶחָד מֵהֶן** – מהששה שקיבלו נזירות [במשנתינו] **נָזִיר, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְּנָה נְזִירוּת אֶלָּא לְהַפְלָאָה**, כלומר שאין נזירות חלה אלא כשברור וידוע לנודר בשעת קבלת הנזירות שהוא אכן יהיה נזיר.

מיישבת הגמרא: **אֶלָּא רַבִּי יְהוּדָה דְּכִרְבִּי הוּא** – דין זה נאמר בשיטת רבי יהודה בברייתא המדברת אודות קבלת נזירות בתנאי של כרי [–ערימת תבואה], **דְּתַנְיָא** בברייתא, האומר **חֲרֵינִי נָזִיר עַל מְנָת שֶׁיְּהֵא בַּכְּרִי הַזֶּה מֵאָה כּוֹר, וְהָלַךְ** לבדוק כמה תבואה יש בכרי **וּמָצָאוֹ** את הכרי **שֶׁנִּגְנַב אוֹ שֶׁאָבַד**, ולא ידוע אם היה בו מאה כור וחלה הנזירות, או שלא היה בו מאה כור ולא חלה הנזירות, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסֵר** עליו את כל איסורי הנזירות, משום שהנזירות חלה אף באופן זה, וכפי שיתבאר טעמו להלן, **וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר** לו את איסורי הנזירות, שאינו נזיר, כיון שאין אדם מכניס את עצמו לספק כשהוא מקבל נזירות, ובדעתו היה שאם לא יתברר תנאו לא תחול עליו נזירות כלל. והטעם לזה משום שספק נזירות להקל. וכמו כן במשנתינו שקיבל נזירות בתנאי שהאדם הבא כנגדה הוא פלוני, אם נודע לו אחר כך מי הוא אותו אדם, והתברר שצדק בדבריו, חלה עליו נזירות, אבל אם האדם הבא כנגדה הרתיע לאחוריו ולא התברר האם צדק בדבריו או לא, לא חלה עליו נזירות כיון שלא התכוון שתחול עליו מספק.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי שמעון: **רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר, כֵּיוָן דְּאִילּוּ לֹא נְגַנַּב** או אבד הכרי, **דִּלְמָא הֲוֵי בֵּיהּ** – יתכן שהיו בו **מֵאָה כּוֹר, וּבְאוֹפֶן זֶה** הנודר שקיבל נזירות בתנאי שיהיו בו מאה כור **הֲוֵי** [–היה] **נָזִיר, הַשְׁתָּא נַמִּי** – אף עתה שנגנב או אבד הכרי, ולא ידוע אם היו בו מאה כור או לא, **הֲוֵי נָזִיר** – מספק, משום שספק נזירות להחמיר.

ולפי זה מבארת הגמרא אף את שיטת רבי שמעון במשנתינו: **וְהָכָא נַמִּי** – גם כאן בדין האמור במשנה, שקיבל על עצמו נזירות אם האדם שהולך מולם הוא פלוני, וחזר אותו אדם לאחוריו, שאמר רבי שמעון שהוא נזיר מספק אלא שצריך להתנות שאם אינו נזיר חובה יהיה נזיר נדבה, טעמו הוא, **כֵּיוָן דְּאִי אָתָא לְקַמָּן וְיַדְּעִינַן דִּפְלוֹנִי חֲוַאי** – כיון שאם היה בא לפנינו אותו אדם והיינו יודעים שהתקיים תנאו של הנודר והוא פלוני, **הֲוֵי** [–היה הנודר] **נָזִיר, הַשְׁתָּא נַמִּי** – אף עתה באופן שחזר לאחוריו ולא ידוע אם התקיים תנאו של הנודר ואותו אדם הוא פלוני, או שלא התקיים התנאי ואותו אדם אינו פלוני, **הֲוֵי נָזִיר** – חלה עליו נזירות מספק, משום שספק נזירות להחמיר:

משנה

רָאָה אֶת הַ'כּוֹ' שהוא ספק חיה וספק בהמה, **וְאָמַר חֲרֵינִי נָזִיר** אם האמת כדברי **שָׁוֶה** – שהכוי הוא מין חַיָּה ולא מין בהמה, ואדם אחר שראה כן אמר **חֲרֵינִי נָזִיר** אם האמת כדברי **שָׁוֶה אֵינוֹ** מין חַיָּה אלא מין בהמה, ואדם שלישי אמר **חֲרֵינִי נָזִיר** אם האמת כדברי **שָׁוֶה** מין **בְּהֵמָה** ולא מין חיה, והרביעי אמר **חֲרֵינִי נָזִיר** אם האמת כדברי **שָׁאֵין** זֶה מין **בְּהֵמָה** אלא מין חיה, והחמישי אמר **חֲרֵינִי נָזִיר** אם האמת כדברי **שָׁוֶה** גם מין חַיָּה וְגַם מין **בְּהֵמָה**, והששי אמר, **חֲרֵינִי נָזִיר** אם האמת כדברי **שָׁאֵין** זֶה **לֹא** מין חַיָּה **וְלֹא** מין **בְּהֵמָה**, ואדם שביעי אמר, **חֲרֵינִי נָזִיר** אם האמת כדברי **שֶׁאֶחָד** מִכֶּם **נָזִיר** שרק הוא צודק בדבריו, אבל האחרים שאינם צודקים בדבריהם אינם נזירים, ואדם שמיני אמר **חֲרֵינִי נָזִיר** אם האמת כדברי **שֶׁאֵין אֶחָד מִכֶּם** – שאחד מכם שימצא שאינו צודק בדבריו אינו **נָזִיר**. והתשיעי אמר, **חֲרֵינִי נָזִיר** אם האמת כדברי **שֶׁכּוּלְּכֶם נְזִירִין** מספק, דינם של כל אלו הוא **שֶׁחֲרֵי כּוּתָן נְזִירִין** מספק:

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת הברייתות בביאור משנתינו: **תָּנֵי חֲדָא** – בברייתא אחת שנינו שהמשנה מדברת **בְּתִשְׁעָה נְזִירִים** שהתנו נזירותם בדבר מסופק, **וְתָנֵיָא אִידָךְ** – ובברייתא אחרת שנינו שהמשנה מדברת **בְּתִשְׁעָה נְזִירוּת** שחלות על אדם אחד מספק, היינו שהמשנה מדברת באדם אחד בלבד.

מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא** הברייתא הראשונה שמבארת את המשנה **בְּתִשְׁעָה נְזִירִין** כוונתה **כְּגוֹן דַּהֲווּ נָבְרֵי טָפֵי** – שהיו הרבה אנשים, **דְּאִיתְּפִיס וְאָזֵיל בֵּיהּ** – שכל אחד מהם תפס והתנה נזירותו בדבר מסופק, ולכן כולם נזירים מספק, וכפי שפירשנו במשנה. **אֶלָּא** הברייתא השניה שמבארת את המשנה **בְּתִשְׁעָה נְזִירִיּוֹת לְאֶחָד נָבְרָא** – לאדם אחד, קשה, **הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ** – איך יתכן שיהיו על אדם אחד תשע נזירויות מספק, שהרי **בְּשִׁלְמָא שִׁית מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ** – שש נזירויות אפשר להבין איך הן חלות על אדם אחד, **כְּרַתָּנֵי** – כעין מה ששנינו במשנתינו, ומדובר שאדם אחד אומר את שש קבלות הנזירות השנויות במשנה, כגון שראה את הכוי, ואמר 'הריני נזיר שזה חיה, ושאין זה חיה, שזה בהמה, ושאין זה בהמה, שזה חיה ובהמה, שאין זה לא חיה ולא בהמה', **אֲבָל תְּלַת** – שלש הנזירויות האחרונות המבוארות במשנה **הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ** – איך יתכנו באדם אחד, והרי לא שייך שיאמר 'הריני נזיר שאחד מכם נזיר, שאין אחד מכם נזיר, שכולכם נזירין', שהרי אין שם עוד אנשים מלבדו, ועל מי הוא אומר 'אחד מכם' ו'כולכם'.

מבארת הגמרא: **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת**, לפי ברייתא זו יש להעמיד את משנתינו **בְּגוֹן דַּאֲמַר** אותו אדם, לאחר שראה שתשעה אנשים תפסו והתנו נזירותם בכוי, 'חֲרֵינִי נָזִיר וּנְזִירוּת הַכֹּל עָלַי', כלומר שכל דיני הנזירות שיש עליכם יחולו עלי, וחלו עליו תשעה ספיקות של נזירות:

הדרן עלך בית שמאי

פרק זה עוסק בדברים האסורים על הנזיר, ובדברים שהוא חייב בהם. ונחלק לארבעה חלקים: הדברים האסורים על הנזיר, שהם להיטמא למתים, תגלחת, ואכילת ושתיית ענבים והיוצא מהם. דין הנזיר שנטמא בתוך ימי נזירותו. דין הנזיר שהשלים את נזירותו בטהרה. אם היה פסול בקרבנות הנזירות, מה דינו של הנזיר.

משנה

המשנה מבארת את הדברים שהנזיר אסור בהם, ובפרט את האיסור לאכול ולשתות ענבים והיוצא מהם: **שְׁלֹשָׁה מִינִין** – שלושה ענינים **אֲסוּרִין בְּנָזִיר**, ואלו הן, **חַמּוּמָאָה** למתים, **וְהַתִּגְלַחַת** בשער ראשו, **וְהַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן**, ענבים והיוצא מהם, שאסורים באכילה או בשתיה.

המשנה מבארת את דיני איסור 'היוצא מן הגפן': **וְכָל הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן**, בין ענבים לחים או יבשים ובין חרצנים וזגים, **מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה**, שאם אכל מכל אחד מהם פחות מכשיעור ויש בכולם ביחד כשיעור, לוקה. **וְאֵין חַיָּיב** מלקות **עַד שֶׁיֹּאכַל מִן הָעֲנָבִים** או מן החרצנים או מן הזגים **כַּזַּיִת**, והוא הדין לגבי שתיה שאינו חייב עד שישתה שיעור כזית. זו דעת משנה אחרונה.

אבל מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה אוֹמֶרֶת שאינו חייב מלקות עַד שֶׁיִּשְׁתֶּה רְבִיעִית יַיִן, והוא הדין באכילה שאינו חייב עד שיאכל כשיעור רביעית.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֲפִילּוּ שָׁרָה פִּיתּוֹ בְּיַיִן וְיֵשׁ בָּהּ [–בפת] כְּדֵי לְצָרְפָהּ שיגיעו שניהם יחד היין והפת לשיעור כַּזַּיִת, חַיָּיב מלקות, משום שהיתר מצטרף לאיסור.

וְחַיָּיב מלקות עַל חַיִּין בְּפְנֵי עַצְמוֹ וְעַל הָעֲנָבִים בְּפְנֵי עַצְמָן וְעַל הַחֲרַצָּנִים בְּפְנֵי עַצְמָן וְעַל הַזָּגִים בְּפְנֵי עַצְמָן אם אכל מאחד מהם כשיעור. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אֵין חַיָּיב על חרצנים וזגים לבדם, עַד שֶׁיֹּאכַל שְׁנֵי חֲרַצָּנִים וְזָג שלהם.

אֵלּוּ הֵן חֲרַצָּנִים וְאֵלּוּ הֵן זָגִים, הַחֲרַצָּנִים אֵלּוּ הַחִיצוֹנִים – קליפת העבנים, וְהַזָּגִים אֵלּוּ הַפְּנִימִים – הגרעינים של הענבים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר להיפך, שהחרצנים אלו הגרעינים, והזג זה הקליפה החיצונית, וסימן לדבר שֶׁלֹּא תִּטְעֶה, שזג הנאמר בענבים הוא כְּזוּג – פעמון שֶׁל בְּהֵמָה שנותנים בצוארה, שהחלק הַחִיצוֹן של הפעמון נקרא זוג, וְהחלק הַפְּנִימִי נקרא עִינְבָל, וכן הוא בענבים, שהחלק החיצון נקרא זג:

גמרא

שנינו במשנה: שָׁלֹשָׁה מִינִין אֲסוּרִין בְּנָזִיר, הַמּוּמְאָה כו' והתגלחת והיוצא מן הגפן:

מדייקת הגמרא: ממה שכתוב במשנה 'היוצא מן הגפן' ולא כתוב 'גפן' עצמו, משמע שהַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן, אִין – כן נאסר לנזיר, אבל גֶּפֶן עַצְמוֹ כגון העלים והלולבים של הגפן, לֹא נאסר לנזיר, ואם כן מַתְנִיתִין – המשנה היא דְּלֹא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּתַנְיָא בברייתא, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, כשאסרה תורה לנזיר את היוצא מן הגפן, אֲפִילּוּ עָלִין וְלוּלָבִין של הגפן בְּמַשְׁמָע, שגם הם אסורים באכילה.

הגמרא מביאה נוסח אחר: אִיכָּא דְּאָמְרֵי לָהּ אַסֵּיפָא – יש שמדייקים שמשנתינו אינה כרבי אלעזר, מהסיפא של המשנה, ששנינו שהנזיר אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא עַד שֶׁיֹּאכַל מִן הָעֲנָבִים כְּזַיִת, ומשמע שרק אם אכל מִן הָעֲנָבִים, אִין – כן הוא חייב, אבל אם אכל מֵהֶגֶפֶן עַצְמוֹ, לֹא חייב, ואם כן מַתְנִיתִין – המשנה היא דְּלֹא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּתַנְיָא בברייתא, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אֲפִילּוּ עָלִין וְלוּלָבִין של הגפן בְּמַשְׁמָע שאסורים לנזיר.

הגמרא מבארת את מחלוקת חכמים ורבי אלעזר אם עלים ולולבים מותרים לנזיר: בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי – במה נחלקו, רַבִּי אֶלְעָזָר דָּרִישׁ את התורה באופן של רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי – ריבויים ומיעוטים, וְרַבָּנָן דָּרְשֵׁי באופן של כְּלָלֵי וּפְרָטֵי – כללים ופרטים. רַבִּי אֶלְעָזָר דָּרִישׁ באופן של רִבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי, ולכן כשנאמר (במדבר ו ג) 'מִיַּיִן וְשֵׁכָר יָזִיר', מִיעֵט הכתוב שדווקא יין ושכר אסורים לנזיר ולא כל היוצא מהגפן, וכשנאמר בהמשך (שם ד) 'מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיָּיִן', רִיבָּה הכתוב את כל הדברים היוצאים מן הגפן, וכשהכתוב מִיעֵט וְרִיבָּה, אנו אומרים שרִיבָּה הכתוב את הַכֹּל חוץ מדבר אחד שנתמעט, וכאן לגבי נזיר מַאי – מה רִיבָּה הכתוב, רִיבָּה כָּל מִילֵּי – את כל הדברים היוצאים מן הגפן, ועלים ולולבים בכללם, וּמַאי מִיעֵט – ומהו הדבר שנתמעט מהמיעוט של 'מִיַּיִן וְשֵׁכָר יָזִיר', מִיעֵט שִׁבְּישְׁתָּא – זמורות הגפן עצמם. וְרַבָּנָן דָּרְשֵׁי – דורשים באופן של כְּלָלֵי וּפְרָטֵי, 'מִיַּיִן וְשֵׁכָר יָזִיר' הרי פְּרָט, שרק אלו אסורים לנזיר, 'מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיָּיִן' הרי כְּלָל, שאסור בכל מה שנעשה מן הגפן, וכשכתבה התורה אחר כך 'מֵחַרְצַנִּים וְעַד זָג' הרי חָזַר וּפָרַט, שחרצנים וזג הם האסורים לנזיר, וכיון שיש בפסוק פְּרָט וּכְלָל וּפְרָט, אִי [–אין] אַתָּה דָּן לרבות ולאסור לנזיר, אֶלָּא דברים שהם כְּעֵין הַפְּרָט, מָה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ שאסור לנזיר פְּרִי וּפְסוֹלֶת פְּרִי, אַף כָּל דבר שהוא פְּרִי לרבות ענבים שהם עדיין בוסר, וְכל דבר שהוא פְּסוֹלֶת פְּרִי לרבות ענבים שהתליעו, אסורים לנזיר, אבל עלים ולולבים שאינם פרי ואינם פסולת פרי, מותרים לנזיר.

שואלת הברייתא: אִי – אולי אפשר לדרוש מָה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ שאסור לנזיר פְּרִי נָמוּר, אַף כָּל דבר שהוא פְּרִי נָמוּר אסור לנזיר, אבל פרי שאינו גמור כגון בוסר לא נרבה, ויהיה מותר לנזיר. משיבה הברייתא: אָמַרְתָּ, אִם נדרוש כֵּן ונמעט בוסר, מַה הִנִּיחַ והשאיר לְךָ הַכָּתוּב בְּמַשְׁמָעוֹ שֶׁלֹּא אָמְרוּ במפורש בתורה וצריכים ללומדו מפרט וכלל ופרט, אם תאמר שהפרט וכלל ופרט נצרך לרבות עֲנָבִים לַחִים וְיבֵשִׁים, הָא כְּתִיבִי במפורש, ואם תאמר לרבות יַיִן וְחוֹמֶץ, הָא כְּתִיבִי גם הם במפורש, הָא – אלא ודאי, שאֵין עָלֶיךָ לָדוּן מהדרשה בִּלְשׁוֹן אַחֲרוֹן שבאה לרבות רק מה שהוא פרי גמור ולמעט בוסר, אֶלָּא בִּלְשׁוֹן רִאשׁוֹן שבאה לרבות כל מה שהוא פרי ופסולת פרי, ואף בוסר הוא בכלל פרי, ואותו אנו מרבים מפרט וכלל ופרט.

שואלת הברייתא: וּמַאַחַר שֶׁפּוֹפִּינוּ לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר שיוצא מן הגפן מלבד עלים ולולבים, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר – מדוע כתב הפסוק 'מֵחַרְצַנִּים וְעַד זָג' שהוא פרט, אחרי הכלל, הלא גם אם היו כתובים הפרטים ורק אחר כך היה כתוב הכלל, היינו לומדים שהכלל בא לרבות רק את מה שהוא כעין הפרט. משיבה הברייתא: לוֹמַר לְךָ, שכָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא פְּרָט וּכְלָל שאין אחריהם פרט נוסף, אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְמָשְׁכוֹ וּלְדוֹנוֹ שבא הכלל לרבות רק את מה שהוא כְּעֵין הַפְּרָט, אֶלָּא נַעֲשֶׂה הַכְּלָל מוֹסֵף עַל הַפְּרָט, ובא לרבות הכל, עַד שֶׁיְּפָרֵט לְךָ הַכָּתוּב פרט נוסף אחרי הכלל כְּדֶרֶךְ שֶׁפָּרַט לְךָ בְּנָזִיר, שכתוב 'מֵחַרְצַנִּים וְעַד זָג' שהוא פרט נוסף, ורק משום שיש 'פרט וכלל ופרט' אנו אומרים שלא בא הכלל לרבות אלא כעין הפרט, וכמו כן בכל מקום, רק אם כתוב פרט אחר הכלל יש לדרוש שהפרט ממעט את הכלל ולא בא הכלל לרבות אלא כעין הפרט, אבל בפרט וכלל בלבד מרבים הכל.

הגמרא מברררת את דברי הברייתא: אָמַר מַר – שנינו בברייתא, מָה הַפְּרָט המְפוֹרָשׁ בתורה שאסור לנזיר הוא פְּרִי וּפְסוֹלֶת פְּרִי אַף כָּל פְּרִי וּפְסוֹלֶת פְּרִי. מבארת הגמרא: 'פְּרִי' המפורש בתורה הוא עֲנָבִי – ענבים, שנאמר 'עֲנָבִים לַחִים וְיבֵשִׁים לא יֹאכֵל'. 'פְּסוֹלֶת פְּרִי' המפורשת בתורה מַאי הִיא, חוֹמֶץ, שנאמר 'חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לא יִשְׁתֶּה'. 'אַף כָּל פְּרִי' – הפרי שהברייתא מרבה שגם הוא אסור לנזיר מַאי הִיא, גּוּהַרְקֵי – ענבים שהם עדיין בוסר. 'אַף כָּל דִּפְסוֹלֶת פְּרִי' – פסולת הפרי שהברייתא מרבה שגם היא אסורה לנזיר מַאי הִיא, אָמַר רַב כַּהֲנָא, לְאִיתּוּיֵי עִינְבֵי דְּכַרְיָן – לרבות ענבים שהתליעו. 'מֵחַרְצַנִּים וְעַד זָג לֹא יֹאכֵל', מה באה ללמד המילה 'ועד', אָמַר רָבִינָא, לְאַיתּוּיֵי דְּבֵין הַבַּיְנַיִם – לרבות ענבים קטנים שגדלים בין ענבים גדולים ואינם עתידים להתבשל משום שאינם רואים פני חמה, שאף הם אסורים לנזיר.

הגמרא מביאה את דברי הברייתא ומקשה מהם על רבי אלעזר בן עזריה במשנתינו: אָמַר מַר, [אִי – שמא נדרוש] מָה הַפְּרָט שמְפוֹרָשׁ בתורה הוא פְּרִי נָמוּר, אַף כָּל פְּרִי נָמוּר יהיה אסור לנזיר, ולמעט בוסר, אָמַרְתָּ, אִם כֵּן מַה הִנִּיחַ הַכָּתוּב בְּמַשְׁמָעוֹ שֶׁלֹּא אָמְרוּ בפירוש, ובשביל עֲנָבִים לַחִים וְיבֵשִׁים, הָא – הלא כְּתִיבִי במפורש, אם בשביל יַיִן וְחוֹמֶץ, הָא כְּתִיבִי גם הם במפורש, הָא – אלא ודאי, שאֵין עָלֶיךָ לָדוּן כְּלָשׁוֹן אַחֲרוֹן שבאה לרבות רק מה שהוא פרי גמור, אֶלָּא כְּלָשׁוֹן רִאשׁוֹן שבאה לרבות כל מה שהוא פרי ופסולת פרי, ולרבות בוסר וענבים שהתליעו. וּמַאַחַר שֶׁפּוֹפִּינוּ לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר – מדוע נכתב 'מֵחַרְצַנִּים וְעַד זָג' אחרי הכלל, לוֹמַר לְךָ שכָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא פְּרָט וּכְלָל בלי פרט נוסף אחרי הכלל, אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְמוֹשְׁכוֹ וּלְדוֹנוֹ שהכלל מרבה רק את מה שהוא כְּעֵין הַפְּרָט, אֶלָּא נַעֲשֶׂה כְּלָל מוֹסֵף עַל הַפְּרָט, ובא לרבות הכל, עַד שֶׁיְּפָרֵט לְךָ הַכָּתוּב